

Пише: Владимир Билак

Током сваке јесени се често помиње стари, добро познати народни израз за сунчане и топле јесење периоде - **МИХОЉСКО ЛЕТО.**

Од Недељка Тодоровића, дипломираног метеоролога, добио сам студију о Михољском лету под називом „Анализа михољског лета на подручју Београда и Србије“. У овој научној студији, Недељко Тодоровић и Драгана Вујовић, анализирали су стабилно (антициклонално) стање из изузетно лепог и сунчаног октобра 1995. године.

Међутим, на основу свог вишегодишњег искуства у раду са метеоролошким подацима, сматрам да дефиницију Михољског лета треба прилагодити нашим климатским условима. Наиме, постојећи међународни критеријуми за дефинисање михољског лета су „преблаг“, јер се по њима сваки период од три везана топла дана дефинише као михољско лето (!?). С обзиром на наше поднебље, односно климу, и узимајући у обзир метеоролошке податке са нашег подручја за дужи низ година – критеријуми за дефинисање михољског лета се морају „поштрирати“, односно, мора постојати изнадпросечно топли период у трајању од

најмање 7-8 дана да бисмо могли говорити о појави михољског лета у октобру или тзв. златне јесени у новембру месецу. Метеоролошки подаци за октобар нам показују да средња дужина најдужега низа дана са максималним температурама изнад 20 °C износи 7 дана. Дакле, на основу овог релевантног податка, односно критеријума – можемо говорити о михољском лету само онда када имамо низ од поменутих 7 дана.

За почетак ћу дати најкраћу дефиницију михољског лета, узимајући у обзир најбитније карактеристике. Период који се назива михољским летом се обично јавља током октобра (у било ком делу месеца), мора бити стабилан (антициклонално стање), сув и са температурама изнад просека за октобар или одређену декаду у том месецу, и мора трајати најмање 7-8 дана. Дани су претежно сунчани и топли, а јутра релативно свежа и са могућим честим маглама, посебно у котлинама и низијама. Минималне температуре се у већини дана михољског лета најчешће крећу у распону од 8 до 15 °C, а максималне дневне од 20 до 26 °C. Ово су типичне карактеристике михољског лета, а све остало спада у неко просечно стање које се никако не може сматрати михољским летом

Иначе, постоје две „врсте“ михољског лета – типично и

атипично. *Типично михољско лето* је производ антициклоналног стања које најчешће захвата већи део Европе. Такав тип михољског лета је врло често дугог трајања (по 15, 20 и више дана), због „стабилне“ временске ситуације над већим делом континента.

Атипично михољско лето је резултат интензивне циклонске активности у западном и централном Медитерану и најчешће је знатно краћег трајања у односу на типично михољско лето, због „динамичне“ временске ситуације у подручју Медитерана. Наиме, положаји и путање кретања медитеранских циклона „обезбеђују“ нашем подручју прилив врло топлот ваздуха са севера Африке (тзв. топли сектор циклона). Овакве временске ситуације неретко трају знатно краће од стабилних антициклоналних стања, што је и сасвим очекивано и логично. Дакле, атипично михољско лето је знатно краћег трајања, па се зато може догодити да током исте јесени буде чак и неколико епизода оваквог временског стања. У октобру је чешћа појава типичног, а у новембру атипичног михољског лета. Остаће нам добро упамћена јесен 2018. године, током које је било више епизода типичног и атипичног михољског лета.

Рекли смо већ раније да се михољско лето јавља најчешће у октобру, и да је то најлогичније с обзиром на чињеницу да је октобар централни јесењи месец у климатологији, што значи да нема скоро никаквог основа говорити о михољском лету у септембру (као познолетњем/ранојесењем месецу) или новембру (као познојесењем/ранозимском месецу), јер у та два „гранична“ јесења месеца се често смењују и преплићу периоди са разноврсним карактеристикама.

С обзиром на већ поменуто антициклонално стање, важно је напоменути да се током октобра често јављају јутарње магле, нарочито по котлинама, које се могу задржати током већег дела преподнева, а неретко и током већег дела дана – условљавајући у тим областима знатно ниже максималне температуре од оних области у којима магле није било. И такви дани ипак спадају под

термин михољско лето, јер они су мање-више изоловани, с обзиром на чињеницу да се магла неравномерно (локално) јавља, што спада у локалне манифестације.

Продори знатно хладнијих ваздушних маса на наше подручје доносе нам значајно захлађење (обично праћено падавинама), које најчешће траје више узастопних дана, тако да обично то за нас представља крај лета. Максималне температуре опадну на испод 20 °C, а неретко и на испод 15 °C. Такви осетни падови температура се дешавају најчешће током септембра. Понекад се фактички крај лета дешава већ у трећој декади августа (већ после 20. августа), а можемо рећи да је јесен 2010. године наступила већ од 29. августа, с обзиром на чињеницу да је септембар био температурно сасвим просечан, и са нешто мањим бројем летњих дана од уобичајеног.

О михољском лету се говори у случајевима када после једног (у горњим реченицама описаног) хладнијег периода, који се јавља најчешће 05-15. септембра и који означава практично крај лета – наступи дужи период стабилног, сувог, сунчаног и топлијег времена у трајању од најмање 7-8 дана, са преовлађујућим максималним температурама изнад 22 °C у првој половини и изнад 20 °C у другој половини октобра. Тада нам се чини као да се лето поново вратило, иако то често нису летњи дани по карактеристикама, нарочито у другој половини октобра. Такви дани су изузетно повољни за бербу преосталог воћа и поврћа, кукуруза и за разне јесење сетвене радове.

У многим октобрима у последњих 160 година било је појаве михољског лета, што значи да је михољско лето сасвим уобичајена и очекивана појава за било који део октобра.

Топлих јесењих дана има највише у првој половини октобра, али и трећа декада може бити стабилна и топла,

као што је то било 1989. године (од 20. октобра до 05. новембра), или 2008. године (од 28. октобра до 06. новембра).

Иначе, октобар има просечно 3,3 летња дана ($T_{max} \geq 25 \text{ °C}$) и 11,3 дана са $T_{max} \geq 20 \text{ °C}$. По правилу, последњи летњи дан у години је 11. октобар, а последњи дан са $T_{max} \geq 20 \text{ °C}$ је 06. новембар.

У овом тренутку треба нагласити да има и оних година у којима је тешко направити разлику између тзв. правог лета и михољског лета, јер фактички лето је потрајало током целог септембра и ушло се и у октобар са правим летњим температурама – није било јачих захлађења током септембра, или су она била краткотрајна. Дакле, преовладавали су летњи дани (2009. и 2011. године).

Ипак, такве ситуације се не могу сматрати михољским летом, јер није било дисконтинуитета у погледу кретања температура – летње температуре су биле доминантне током највећег броја дана у септембру и у првој декади октобра. Дакле, за дефинисање појма михољског лета кључна ствар је постојање дисконтинуитета у погледу дана са летњим карактеристикама.

Неретко се дешава да већ крајем августа или почетком септембра наступи осетно свежији и кишовит период (као опомена да јесен само што није – апел природе да је крајње време да се припреми огрев), а да затим током највећег дела септембра буде право летње време. И у таквим ситуацијама ипак не можемо говорити о појави михољског лета, јер генерално говорећи – септембар има доста летњих карактеристика, па је тада прерано говорити о михољском лету. На пример, 2009. године је „право“ лето потрајало чак до 10. октобра, а већ после 12-ог је уследило јако захлађење, тако да михољског лета није ни било. По свој прилици је нереално очекивати појаву михољског лета у случају када је „право“ лето потрајало

пуних пет месеци, као што је то био случај са већ поменутиим дугим и топлим (али ипак не екстремно топлим) летом 2009. године.

У новембру фактички нема потребе говорити о појави Михољског лета, јер је то познојесењи месец. Истина је да је у већини новембара атипично михољско лето готово редовна појава, када се појављују топли дани (са $T_{max} > 18 \text{ °C}$, па и изнад 20 °C). Али ипак, овакве „фенске“ ситуације у принципу не трају дуго (у просеку од 2 до 4 дана), тако да је и ово један од аргумената за изостанак термина михољско лето. Евентуално се може догодити да се михољско лето из октобра продужи и у прву декаду новембра (1989. и 2008.), али даље од 10. новембра скоро да нема говора о могућности дужег задржавања топлот јесењег времена.

Током јесени 2010. године, после хладнијег октобра, ипак је наступио врло топао период који је потрајао дуже од 10 дана (неких 16-17 дана), и који са пуним правом можемо назвати – закаснило михољско лето, или златна јесен. Ипак, како је и раније речено – у новембру нема смисла помињати лето у било каквом контексту, јер је оно ипак „давна прошлост“, с обзиром на чињеницу да зима само што није...

ЗЛАТНА ЈЕСЕН је, по мени, сасвим прикладан израз за врло топао (позно)јесењи период који се јавља током новембра, као што је то био случај 2010. и 2018. године.

На крају, свако има право да разне ствари назива разним именима. У овом тексту сам само изнео неке чињенице на ову тему које могу послужити као неки „репер“ у личном избору терминологије. У сваком случају, треба максимално искористити сунчане и топле јесење периоде, који се јављају у великом броју година (у бар 75% њих), али им је дужина трајања, наравно, врло различита од године до године.